

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 26 september 2014

Mål nr

B 1296-14

KLAGANDE

COC

Ombud och offentlig försvarare: Advokat JR

MOTPART

Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

SAKEN

Narkotikabrott

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Hovrätten över Skåne och Blekinges dom 2014-02-05 i mål B 3334-13

_____

DOMSLUT

Högsta domstolen fastställer hovrättens domslut.

JR ska för försvaret i Högsta domstolen få ersättning av allmänna medel med 6 380 kr, varav 5 104 kr avser arbete och 1 276 kr mervärdesskatt. Kostnaden ska staten stå för.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

COC har yrkat att Högsta domstolen ska bestämma påföljden till av tingsrätten utdömda penningböter 600 kr.

Riksåklagaren har motsatt sig att den av hovrätten bestämda påföljden, 30 dagsböter, ändras.

DOMSKÄL

Den aktuella brottsligheten och frågan i målet

1. I enlighet med hovrättens dom har COC gjort sig skyldig till narkotikabrott (ringa brott) enligt 1 § första stycket 6 och 2 § narkotikastrafflagen (1968:64). Straffvärdet av brottet motsvarar 30 dagsböter.
2. När brottet begicks hade COC nyss fyllt 17 år. Frågan i målet är om hans låga ålder ska leda till ett lindrigare straff än straffvärdet motiverar.

Dagsböter och penningböter

3. I 25 kap. 1 § brottsbalken anges att böter ska dömas ut i dagsböter eller penningböter (eller normerade böter, som inte är aktuellt här). Lägsta antalet dagsböter är 30. Om ett brott bör föranleda lägre straff än 30 dagsböter ska penningböter dömas ut i stället för dagsböter. Möjligheten att ersätta dagsböter med penningböter ska enligt förarbetena till bestämmelsen tillämpas endast i fall där brottet har ett ringa straffvärde. Med detta uttryck avses närmast de fall då dagsbotsantalet enligt praxis före den 1 januari 1992 bestämdes till färre än 20 dagsböter. (Se prop. 1990/91:68 s. 121.)

Ungdomsreduktion vid påföljdsbestämningen

4. Enligt 29 kap. 7 § brottsbalken ska det vid straffmätningen särskilt beaktas om den tilltalade har begått brottet innan han eller hon hade fyllt 21 år. Bestämmelsen gäller både vid utmätande av fängelse och vid bestämmande av bötesstraff. Föreskriften får också indirekt betydelse när annan påföljd bestäms, t.ex. ungdomstjänst. För tillämpningen av fängelse som påföljd för brott av unga finns en särskild reglering i 30 kap. 5 § brottsbalken.

5. Bestämmelserna om att den tilltalades låga ålder ska beaktas vid påföljdsbestämningen har sin grund i att unga personers förmåga att ta ansvar för sina handlingar inte är fullt utvecklad och att de är mera känsliga för straffrättsliga ingripanden. Det är därför nödvändigt att ungdomar möts med större tolerans och att samhället ingriper mot dem på ett lindrigare sätt än vad som gäller beträffande vuxna. Som Högsta domstolen har uttalat i rättsfallet NJA 2012 s. 16 (punkten 8) har visserligen dessa skäl för ungdomsreduktion vid påföljdsbestämningen mindre betydelse i fråga om bötesstraff än när det gäller

exempelvis fängelse. Men också vid bestämmande av böter finns det skäl att beakta den tilltalades ungdom.

6. I förarbetena till bestämmelsen i 29 kap. 7 § brottsbalken har det inte gjorts något uttalande om ungdomsreduktion vid bötesstraff. Det som lagstiftaren har haft för ögonen har varit att fängelsestraff för unga ska vara kortare än för vuxna lagöverträdare. Avsikten med bestämmelsen angavs nämligen vara att ålder under 21 år vid brottstillfället rent allmänt ska leda till lägre fängelsestraff än som normalt döms ut för en gärning (se prop. 1987/88:120 s. 98). Att det i förarbetena inte finns något uttalande angående ungdomsreduktion av böter talar i viss utsträckning emot en reducering av bötesstraff för unga i andra fall än då det behövs för att påföljdssystemet ska vara logiskt och funktionellt sammanhängande.

7. Bestämmelsen i 29 kap. 7 § brottsbalken gäller enligt ordalydelsen alla typer av straffmätning, dvs. också vid bestämmande av låga dagsböter och av penningböter. Enligt praxis påverkas emellertid inte storleken på böter av dessa slag av den tilltalades ungdom. (Jfr Åklagarmyndighetens promemoria Strafföreläggande i bötesmål, RättsPM 2012:7, och Riksåklagarens riktlinjer för tillämpning av 29 kap. 7 § brottsbalken vid bötesbrott, RåR 2013:2. Jfr också Nils Jareborg, Ungdomsrabatt och dagsböter, i Josefs resa – vänbok till Josef Zila, 2007, s. 113 f. och Martin Borgeke, Att bestämma påföljd för brott, 2 uppl. 2012, s. 214 ff.)

Högsta domstolens bedömning

8. Det viktigaste skälet för att den tilltalades ungdom bör beaktas när ett bötesstraff ska bestämmas är att fängelsestraff för unga, när ett sådant måste

dömas ut, bestäms till kortare tid än för vuxna och att de allra kortaste fängelsestraffen ersätts av höga böter. I och med att vissa fängelsestraff ersätts av höga böter för unga tilltalade måste sådana gärningar som för en vuxen hade lett till böter, särskilt högre böter, leda till ett lägre bötesstraff för den unge. Om så inte sker kommer i vissa fall gärningar med klart olika straffvärden att resultera i lika stränga bötesstraff för lagöverträdare under 21 år. (Jfr här Högsta domstolens uttalande i NJA 2012 s. 16 punkten 9 om systematiska skäl.)

9. Inställningen i rättspraxis och i den juridiska litteraturen, att ingen ungdomsreduktion ska göras av de lägsta bötesstraffen, hänger samman bl.a. med att de systematiska skäl som finns för en ungdomsreduktion av högre dagsböter saknas när det gäller de lägsta dagsböterna och penningböter. Dessutom framstår de i punkten 5 angivna skälen för ungdomsreduktion som svaga beträffande dessa slags böter. Det gäller särskilt avseende penningböter som tillämpas vid enklare förseelser och av effektivitetsskäl regelmässigt bestäms genom föreläggande av ordningsbot till av Riksåklagaren fastställda belopp (se 48 kap. 13 och 14 §§ rättegångsbalken). Dessa tillämpas även av domstolarna (se NJA 1983 s. 709).

10. En förändring av den rättstillämpning som sålunda äger rum (se p. 7) förutsätter att bestämmelsen i 29 kap. 7 § brottsbalken ges tillämpning också i fråga om penningböter. Det skulle i så fall behöva bestämmas vilken inverkan som den tilltalades ungdom ska ha på penningbotens storlek i det enskilda fallet. För att rådande praxis ska läggas om på det sätt som ett bifall till överklagandet förutsätter bör det krävas starka skäl. Några sådana finns inte.

Slutsats

11. Det sagda innebär att det av hovrätten bestämda bötesstraffet, 30 dagsböter, inte ska ändras. Hovrättens domslut ska alltså fastställas.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Gudmund Toijer, Lena Moore, Martin Borgeke (referent), Svante O. Johansson och Lars Edlund